

IOAN GRIGORESCU

VITA BREVIS, ARS LONGA? (sau invers!)

Nimic nu mi s-a părut mai fragil în fața marilor rigori ale perenității operei ca arta actorului. Spre deosebire de toate muzele celorlalte arte, Thalia își devorează discipolii cu o apetență insașiabilă, și totuși, pe altarul ei fumul jefelor oferite de bună voie nu se subțiază niciodată. E un destin implacabil, o soartă dinainte scrisă, o lege ineluctabilă, că din arta actorului să nu mai rămână după trecerea lui din viață decât fumul amintirilor? Se pare. Ce-a rămas din zborul de cometă pe un cer banal al lui Nottara, ce ne-a rămas de la Ion Manolescu, Zaharia Birsan, V. Toneanu, Petre Liciu, Ion Brezeanu, Maria Filotti, Lucia Sturdza, de la George Vrăca? În cel mai bun caz câteva cărți de amintiri aservite tentației anecdoticului, fotografii îngălbenite de vechime, afișe paupere, costume, pe care degradarea adusă de trecerea timpului le face să semene cu niște veșminte funerare...

Scriitorul lasă în urma lui cărți și manuscrise, pictorul — pânze, sculptorul — statui, compozitorul — partituri, doar actorul rămâne să dăinuie numai în fragilitatea amintirii contemporanilor, și atunci cînd și-a cîștigat un loc ferm în istoria teatrului, urmașii lui sînt nevoiți să se mulțumească doar cu câteva epitețe apologetice: „Juca magistrul!”... „Era un interpret unic!”... „Avea o măiestrie inegalabilă!” Dar cum arăta acel joc „magistral”? În ce consta „unicitatea” interpretului? Care erau datele acelei „măiestrii”? Regretele încărcate de nostalgie nu pot suplini demonstrația. Fumul amintirilor își subțiază tot mai mult firava consistență și, peste decenii, nu ne mai rămîne decît un nume, să ne tulbure, straniu, inexplicabil și neliniștitor.

Părea că apariția cinematografului a soluționat întrucîtva dilema. Dar pelicula de celuloid este ea însăși perisabilă, și, chiar dacă tratamentele tehnice o fac ca-

pabilă să reziste timpului, eroziunea modei, deteriorarea aspectului exterior al unei epoci privită retrospectiv fac deseori reluările de cinematecă deconcertante, bizare, dacă nu chiar ilare.

Televiziunea n-a făcut decît să diversifice posibilitățile din acest domeniu, dar tineretea ei neliniștitor de impetuoasă nu lasă încă să i se întrevadă profilul maturității. Un singur lucru mi se pare capabil a concura cu succes la cîștigarea perenității artei actorului : singurul care nu se autodemască prin etalarea atributelor exterioare, rezistînd atacului modei, dezvăluind esența talentului, redînd numai fiorul interior al expresiei abstractizate, fără imagine fizionomică, fără stagnarea fotografică : acesta este teatrul radiofonic. Banda de magnetofon nu mai denaturează, ea consemnează cu o fidelitate uluitoare, și lumea de sunete pe care o oferă drept imagine a oamenilor și vremurilor lor este mai sugestivă și mai emoționantă decît orice altă formă de reprezentare mecanică.

Cred că teatrul radiofonic, ca formă modernă, evoluată (revoluționarizată prin apariția magnetofonului), a clasicului „teatru la microfon”, creînd o nouă tehnică a imaginii, creează o nouă artă. Ceva tulburător, fascinant, ceva ce se deosebește cu totul de alte mijloace de expresie umană, stă la baza acestei noi arte : sugestia prin sunet, percepția vizuală prin auz, un proces complex în care sentimentele celui ce recepționează, forța de emotivitate a acestuia, capacitatea lui de a oferi o colaborare activă îl transformă într-un participant direct în obținerea unei expresii artistice plene. Gérard Philippe revăzut astăzi în primele lui pelicule și, uneori, chiar în cele de mai tîrziu, se autodemistifică, „monstrul sacru” apare pîngărit de stîngăcia perioadei trăită de el în evoluția artei cinematografice, și în fața imaginilor deconcertante entuziasmul nostru de altă dată ne apare juvenil, tribut ar modei. Reascultați-l pe același Gerard Philippe într-o înregistrare de teatru radiofonic sau dintr-un recital de poezie și vraja va fi reconstituită, flacăra vie a unicității talentului va fișii viguroasă, măiestria actorului își va recuceri imperiul pierdut în alte forme mai perisabile de conservare a artei.

Cuvîntul este cvintesența expresiei sufletului omenesc, el este haina gîndului. Mimica rămîne doar o succesiune de măști menite să accentueze expresia cuvintelor sau, atunci cînd este capabilă, s-o înlocuiască, dar marea teatru și marea artă actoricească nu s-au putut naște în afara cuvîntului. El a fost primul și numai el dăinuie. Înaintea cricărui atribut al măiestriei sale, un actor trebuie să știe a se dezvălui în toată plenitudinea talentului său, prin arta cuvîntului. Și tocmai această esențială componentă a ființei actorului o conservă și o face perenă tehnica radiofonică. Cine a asistat vreodată la înregistrarea unui spectacol radiofonic, cine a văzut actorul debarasat total de atributele de efect ale scenei, singur sau în compania celorlalți semeni ai săi, în fața microfonului, singur cu vocea lui și a celorlalți, participînd la mirajul alcătuirii unui spectacol numai din sunete, va înțelege că tocmai prin depozitarea de mișcare, de costum, de mimică, de jocul de lumini, artistul se dezvăluie prin ceea ce are mai trainic talentul său. Atunci se încheagă o inegalabilă vrajă. La un punct de lansare în eter al sunetelor, o echipă, un om, un actor străduindu-se să dezvăluie o lume, la alt punct, de captare, uneori la distanțe de sute și mii de kilometri, un om recepționînd și participînd la efortul actorului pentru a-i descifra lumea sugerată, a pătrunde în ea și a se lăsa călăuzit de el, dîndu-i din propria imaginație consistență fizionomică, mișcare, expresie. Iar arta aceasta și modalitatea specifică de transmisie nu alterează niciodată și nici nu degradează ceea ce este magistral, unic, inegalabil în jocul marelui actor. Căci timpul rămîne neputincios în fața cuvîntului.

